

הורות משותפת = טובת הילד

ועדת שניט מונתה בשנת 2005 על ידי שרת המשפטים ציפי לבני לבדוק ולהמליץ בכל הקשור להיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגירושין. משימה קשה ומורכבת אך חשובה מאין כמותה.

הוועדה פרסמה דו"ח המלצות אשר משרטט את הרפורמה הנדרשת בתחום האחריות ההורית בישראל וממליצה על גישה חדשה המבוססת על אחריות הורית משותפת אשר נשענת על [מחקרים פסיכולוגיים עדכניים](#) ובהתאם לאמנה הבין לאומית לזכויות הילד, כ"שיקול ראשון במעלה".

הוועדה ממליצה לשר המשפטים על נוסח חוק חדש אשר יחליף את מרבית סעיפי הפרק העוסק בהורים וילדיהם הקטינים שבחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (אשר נחקק בשנת 1962). הצעת חוק זו מבוססת על ביטול חזקת הגיל הרך, אי קביעת כל חזקה חלופית על הילד, ושותפות – יחד ולחוד – באחריות ההורית למימוש זכויות הילד.

כאשר ההורים נפרדים, ולאחר שלא צלחו הניסיונות להביא את ההורים להסכמה, לרבות באמצעות מגשר או מטפל מקצועי, על בית המשפט להחליט על הסדר ההורות.

החלק המרכזי והחשוב בדיוני הוועדה היה כמובן האם לבטל את סעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות – חוק חזקת הגיל הרך האומר:

" לא באו ההורים לידי הסכם כאמור בסעיף 24, או שבאו לידי הסכם אך ההסכם לא בוצע, רשאי בית המשפט לקבוע את העניינים האמורים בסעיף 24 כפי שייראה לו לטובת הקטין, ובלבד שילדים עד גיל 6 יהיו אצל אמם אם אין סיבות מיוחדות להורות אחרת".

ראוי לציין שמעשית גיל 6 חסר משמעות. בגיל 6 ויום אין שינוי אוטומטי לחזקה (משמורת) משותפת וגם אם האב פונה לבית המשפט ומבקש זאת, בית המשפט לרוב לא יתחשב בכך שהילד כבר מעל גיל 6. נדירים המקרים בהם פסק בית המשפט על משמורת משותפת ללא הסכמת האם.

חזקות כמו חזקת גיל הרך בוטלו מזה זמן בכל מדינות המערב ולכן ממליצה הוועדה שמדינת ישראל תסדיר בחקיקה את מימוש האחריות ההורית באותו האופן בו נעשו הדברים במדינות אחרות ותקבע קריטריונים דומים לבחינת טובת הילד.

מעבר לכך, השארת חוק חזקת גיל הרך מהווה המשך פגיעה באמהות כנשים מעצם כך שהחוק והחברה כאחד רואים באם כמטפלת העיקרית בילד ולא מאפשרים את קידום השוויון בין המינים. אישה היא אמא אך לא רק. השארת

הורות משותפת = טובת הילד

חזקת הגיל הרך מקבעת את ההסתכלות החברתית לגבי תפקידם של הגבר והאישה בחברה.

לאור תפיסת הוועדה, שטובתו של כל ילד צריכה להיבחן באופן פרטני על ידי בית המשפט כך ששני ההורים ימלאו את אחריותם, קבעה הוועדה שיש לבטל את "חזקת הגיל הרך". על השאלה מה יחליף אותה, עונה סעיף 9 לחוק החדש, הסעיף המהווה את לב דו"ח הוועדה.

סעיף 9:

9. הסדר הורות על ידי בית המשפט במקרה של פרידה.

(א) לא הגיעו ההורים במקרה של פרידה לידי הסכמה כאמור בסעיף 8 על הסכם הורות או שהסכם ההורות שהגיעו אליו לא קיים, כולו או חלקו, רשאי כל אחד מהם לבקש מבית המשפט לקבוע את אופן מימוש האחריות ההורית (להלן – הסדר הורות); הורה יצרף לבקשה או לתשובתו לבקשה הסכם הורות שמולא על ידו.

(ב) בבוא בית המשפט לקבוע הסדר ההורות על פי טובת הילד כאמור בסעיף 3, יביא בין היתר בחשבון, בהחלטה מנומקת, את מכלול העניינים הבאים:

- (1) צרכיו ההתפתחותיים המשתנים של כל ילד בהתאם למצבו, לגילו, להבטחת היציבות בחייו ולצרכיו המיוחדים ככל שהם קיימים;
- (2) רצון הילד, ככל שכשריו המתפתחים מאפשרים לבררו על ידי שמיעתו בבית המשפט או בדרך אחרת שמתאימה לילד כפי שיקבע בית המשפט, ומתן משקל ראוי לדברי הילד לפי גילו ומידת בגרותו של הילד;
- (3) זכותו של הילד לקשר משמעותי, אישי, ישיר וסדיר עם שני הוריו;
- (4) נכונותם של ההורים לשתף פעולה במימוש אחריותם ההורית;
- (5) כישוריו של כל אחד מההורים לממש את האחריות ההורית;
- (6) הטיפול שהעניק כל אחד מההורים לילד;
- (7) זכותו של הילד לקשר משפחתי ומידת הנכונות והיכולת של כל אחד מההורים לאפשר את מימוש הקשר.

כאשר ההורים חיים יחד עליהם להחליט כיצד לחלק ביניהם את אחריותם המשותפת למימוש זכויות ילדם. חלוקה זו נעשית באופן טבעי לפי יכולתו, כישוריו ורצונו של כל אחד מהם. לכן כאשר ההורים נפרדים ואינם מגיעים להסכמה על אופן המשך השותפות באחריות ההורית, נדרש בית המשפט להחליט בדבר. סעיף 9(ב) מונה את מכלול הרכיבים שעל בית המשפט לשקול לצורך ההחלטה על חלוקת השותפות ההורית למימוש זכויות הילד, ללא כל הבחנה מגדרית. תפקיד בית המשפט הוא להבטיח את השותפות באחריות ההורית, שהיא לפי סעיף 5(א)

הורות משותפת = טובת הילד

להצעת החוק: "האחריות ההורית היא של ההורים יחד ולחוד". זהו העיקרון היסודי שהנחה את הצעת החוק שגיבשה הוועדה המתחייב מסעיף 18 לאמנה הבין לאומית לזכויות הילד.

שבעת הקריטריונים האלה מספקים לבית המשפט כלים לבדוק את השאלה המרכזית, מהו ההסדר הרצוי לשותפות ההורית שהיא לטובת הילד. באופן שכזה בית המשפט אינו כבול לכיוון מסוים באשר לאחריות כל הורה אלא עליו לאזן בין מכלול הקריטריונים ולקבוע מהי טובת הילד וכיצד תמומש על ידי כל אחד מההורים.

בישיבתה האחרונה של הוועדה הוחלט להוסיף לסעיף 9 בדו"ח הביניים שני סעיפים חדשים: 9(ג) ו-9(ד).

9(ג) "ככל שלא ימצא בית המשפט או בית הדין במכלול השיקולים האמורים בסעיף קטן (ב) מענה להחלטה הנדרשת כדי להכריע על חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהוריו, ייתן בית המשפט משקל מכריע לשיקולי שמירת היציבות בחייו של הילד ולאופן ולמידה בהם טופל על ידי כל אחד מהוריו במהלך חייו עד למתן ההחלטה, בלי שהדבר יפגע בשיקול של שמירת הקשר של הילד עם שני הוריו ועידודם לשיתוף פעולה ביניהם, והכול תוך שמירת על עקרון טובת הילד כשיקול על".

דברי ההסבר לתוספת המוצעת: "ישנם מקרים שבהם מתעוררות מחלוקות חריפות בין ההורים אודות חלוקת הזמן והמגורים של הילד עם כל אחד מהם, מחלוקות שלא ניתנות לגישור ולגיבוש הסדר הורי שיהיה מקובל ומוסכם עליהם. במקרים טעונים במיוחד אלו, עלול בית המשפט להיקלע למבוי סתום, משלא היה ביכולתו להביא את ההורים להסכמה לגבי הסדר ההורות הראוי. מצב זה גורר בעקבותיו התדיינויות משפטיות מרובות ומתמשכות הפוגעות בילדים הזקוקים ליציבות והמשכיות בחייהם".

"סעיף 9(ג) נועד לאפשר לבית המשפט להגיע להכרעה על הסדר לטובת הילד על רקע הימשכות ההליכים, כאשר הוא נקלע למבוי סתום לאחר שבחן את נסיבות המקרה הנידון בפניו לאורם של השיקולים המפורטים בסעיף 9(ב). השיקול הנוסף שבאמצעותו מתבקש בית המשפט להגיע להכרעה במצבים אלו של מבוי סתום אליו נקלע, הינו האופן והמידה שבהם טופל הילד על ידי כל אחד מהוריו עד למועד קבלת ההחלטה ובלבד שבמסגרת הכרעה זו תובטח שמירת הקשר הממשי של הילד עם שני הוריו. אין מדובר בחזקה משפטית חדשה שנועדה להגביל את שיקול דעתו של בית המשפט, אלא בשיקול נוסף שנועד לאפשר הכרעה במקום שבית המשפט מתקשה לגבש הסדר על בסיס הנתונים שבפניו והשיקולים המפורטים בסעיף 9(ב)". (ההדגשים שלי ג.ר).

הורות משותפת = טובת הילד

לטעמנו סעיף 9(ג) מיותר שכן סעיף 9(ב) נותן את כל הכלים הנחוצים לבית המשפט לקבוע את חלוקת האחריות ההורית גם במקרים של מחלוקת חריפות בין ההורים, מה גם שסעיף קטן 6 מדבר על הטיפול שהעניק כל אחד מההורים לילד.

סעיף 9(ג) הינו סעיף שייטכן ובעתיד יהיה מאוד בעייתי. הבעיה האמיתית היא מעצם כך שאפשר לפרש את לשון הסעיף במנעד רחב. מאחר ויש כאן הדגשה, גם אם הכוונה היא רק למקרי הקיצון, של סעיף קטן (6) המופיע בסעיף 9(ב) יש בכך כדי לתת משקל יתר לסעיף זה והחששות בהתאם. תמיד יהיו גורמים שידעו להביא למלחמות בין ההורים על חשבון הילד גם אם לא זאת היתה כוונת הוועדה.

נדגיש, במידה ובעתיד, בעת הדיונים בכנסת לאישור הצעת החוק של הוועדה או לאחר מכן הלכה למעשה בבתי המשפט ובתי הדין, אכן סעיף זה יתקבל כסעיף של הורה עיקרי, יש בכך להפוך לחלוטין את ההסתכלות על הדו"ח. יהיו גורמים שינסו לקדם דרך סעיף 9ג' את נושא חזקת ההורה העיקרי או סימון ההורה העיקרי, הצלחתם תהווה כישלון נחרץ לעבודת הוועדה ולקידום טובת הילד. בנושא זה אני ממליץ לקרוא את ההסתייגות שהגישו לסעיף 9ג' פרופסור אבי שגיא, ד"ר תרצה יואלס וד"ר פרץ סגל המביעים חשש כבד מהשלכות סעיף זה, לצד ביקורת קשה על עבודת הוועדה בחלקה השני.

באותם מקרי קיצון של קונפליקט גבוה, בהם בית המשפט לא יוכל לקבל החלטה לפי סעיף 9(ב) לחוק, יעבור בית המשפט לסעיף שובר השוויון 9(ג). סביר להניח שבמקרים אלו דווקא יהיו יותר התדייניות ולכן לשופטי בית המשפט יהיה תפקיד חשוב בעיצוב החוק הלכה למעשה כך שבמרבית המקרים ההכרעה תהיה רק לפי סעיף 9(ב) והשימוש בסעיף שובר השוויון 9(ג) אכן יופעל רק במקרים ההכרחיים וגם אז על בית המשפט יהיה למנוע את הגברת עוצמת הסכסוך וההתדייניות שכן עכשיו התחרות בין ההורים תהיה עזה כפליים, והרי מדובר על נושא שאפשר להתווכח עליו, לריב עליו, להביא לו הוכחות: מי היה יותר עם הילד, מי לקח לרופא, מי קם בלילה ומי טיפל אחר הצהריים ולזה פשוט אין סוף.

9(ד) "אחריות הורית משותפת אין משמעותה בהכרח חלוקת זמן מגורים שווה של הילד עם כל אחד מהוריו".

דברי הסבר לתוספת המוצעת: "סעיף 9(ד) נועד למנוע אי הבנה לגבי משמעות של המושג: "אחריות הורית משותפת". מושג האחריות ההורית מוגדר בסעיף 2 להצעת החוק ומשקף את המחויבות הכוללת של שני ההורים למילוי צרכי חייו המגוונים של ילדם, למעורבות אישית של כל אחד מהם בכל הנוגע לגידולו, חינוכו ודאגה למכלול ענייניו ולקיום קשר אישי, ישיר וסדיר עמו. פירוד או גירושין לא

הורות משותפת = טובת הילד

אמורים לפגוע במימושה של האחריות ההורית של כל אחד מההורים, כתוצאה מהפרידה והמגורים הנפרדים, דבר שדורש שיתוף פעולה ביניהם".

"יחד עם זאת חשוב לסייג ולציין, כי העיקרון לפיו האחריות ההורית נותרת משותפת גם לאחר גירושין או פירוד, אינו קובע בהכרח שחלוקת זמן המגורים של הילד עם כל אחד מהוריו תהיה שווה. חלוקת זמן המגורים תיקבע לפי שיקולי טובתו של הילד. על כן הוצע שההסדר ההורי בכל הנוגע לחלוקת זמן המגורים של הילד עם כל אחד מהוריו, יקבע בתוכנית ההורית המוסכמת שגיבשו ההורים ואושרה ע"י בית המשפט, או בהסדר לחלוקת זמן המגורים שקבע בית המשפט על פי צרכי הילד ונסיבות המקרה הספציפי שנדון בפניו, משלא הושגה הסכמה הורית בעניין זה".

לעמדתנו סעיף 9(ד) חשוב מאוד לשמירה על טובת הילד. הוועדה בחרה להוסיף סעיף זה על מנת להסביר ולהבהיר לכל שאחריות הורית משותפת **אינה מחייבת** חלוקת זמני שהות, כזאת או אחרת, כחובה שכן אין זו בהכרח טובת הילד. הצורך בהוספת סעיף זה נובע מכל המתרחש בשנים האחרונות באוסטרליה בה נקבע בחוק, בלחץ ארגוני האבות עוד בשנת 2006, על משמורת משותפת עם חלוקת זמני שהות כחובה, במנעד של 35%-65%. קביעת חלוקת זמני שהות כזאת או אחרת כברירת מחדל פשוט אינה פועלת לטובתו של הילד. טובתו של הילד היא שייבדק כל תא משפחתי כעולם ומלואו. לפיכך, בחרה ועדת שניט להוסיף סעיף זה, כאשר מטרתה היא להסביר ולהדוף לחצים עתידיים בנושא דו"ח הוועדה.

להלן הסברים על המלצות הוועדה:

1. הוועדה ממליצה על גישה חדשה לחלוטין – אחריות הורית משותפת:

מוצע לקבוע בחוק כי משמעות האחריות ההורית, יחד ולחוד, היא החובה לדאוג למימוש זכויות הילד על פי עקרון טובת הילד כשיקול ראשון במעלה.

נקודת הפתיחה היא שותפות שווה באחריות ההורית. שני ההורים שותפים בכל החלטה מהותית הנוגעת לילדם, ללא קשר לחלוקת זמני שהות של הילד עם מי מהם. הורה אינו רשאי לקבל כל החלטה מהותית לבדו בלי הסכמת ההורה האחר, משום שבכל עת ההורה האחר שותף לאחריות ההורית.

בישראל רווחת כיום בקרב הורים רבים תפיסה מוטעית לפיה ההורה המשמורן הוא האפוטרופוס הבלעדי על הילד. עקב תפיסה זו, ברגע שהורה אחד הופך למשמורן (על פי רוב האם), האפוטרופוסות של ההורה האחר למעשה מתייתרות מאחר וההורה המשמורן מנהל, מחליט ומבצע על דעת עצמו כל דבר ועניין הקשור לילד למרות שזאת אינה משמעות החוק.

הורות משותפת = טובת הילד

המינוח בחוק המוצע של "אחריות הורית" מחליף את "החובה והזכות" של ההורים כלפי ילדיהם, כפי שהן מגולמות כיום במינוח "אפוטרופסות" בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות. **בהתאם לכך להורים אין זכויות ביחס לילד אלא חובה וסמכויות לממש את זכויותיו**, לפי אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, כולל זכות הילד לקיום קשר אישי, ישיר וסדיר עם כל הורה וכן לקיום קשר בינו לבין משפחתו הקרובה. מעצם הגדרתה, האחריות ההורית תחול על כל הורה כל עוד ילדיו קטינים ואין הוא יכול להשתמט מאחריותו זו.

החידוש הוא בכך שלא יהיה יותר הורה בעל משמורת והורה בעל הסדר קשר, אלא שני הורים המטפלים ואחראים לילד על פי מה שהוסכם שהוא טובת הילד. **לפי החוק המוצע ההורים יהיו במעמד הורי שווה, על קרקע אחת, ללא קשר למשך הזמן שכל הורה מטפל בילד.** מאחר ואף אחד מההורים לא יוגדר כמשמורן, ההנחה המשתמעת שכאילו אחד ההורים הוא האחראי לילד, או לפחות אחראי "יותר", תתבטל מאליה.

2. סיום התחרות הנוראית והמיותרת בין ההורים על ההגדרות ההוריות.

לא עוד "חזקת הגיל הרך", "משמורת", "משמורת משותפת" או כל הגדרה אחרת הקובעת מיהו ההורה בעל זכויות עודפות לגבי הילד, ההורה העיקרי, כנובע מ"חזקת הגיל הרך", ומיהו ההורה המשני, שלו פחות זכויות לגבי הילד. מהיום רק אמא ואבא, אבא ואמא – לפני גירושין וגם אחריהם.

ביטול מונחים מיושנים אלו יוצר שוויון **הגדרתי** בין ההורים, הן בעיני ההורים עצמם והן בעיני הילדים. ההגדרה ההורית היא בעלת חשיבות עצומה, הן לילד, הרואה את שני הוריו במעמד הורי זהה, והן מבחינת ההורים עצמם שאיש מהם לא יראה את עצמו כבעל סמכות עליונה.

כאשר שני ההורים מודעים לכך שהם שותפים באחריותם לילד, הסיכוי שהם ישתפו פעולה ביניהם במגוון נושאים הקשורים לילד גבוה יותר.

השפעה נוספת של ההגדרות "הורה משמורן" ושל קיום "חזקת הגיל הרך" בחוק, הינה ליבוי המאבק בין ההורים. במצב המשפטי הנוכחי נאלץ כל אחד מן ההורים להביא ראיות להתאמתו לתפקיד ההורה ה"משמורן" שעמו יהיה לילד קשר יום יומי, ובו בזמן ראיות לאי-התאמתו של ההורה האחר להיות ההורה ה"משמורן". בנוסף, במקרה של ילד בגיל הרך נוצרת מחלוקת קשה סביב השאלה האם מתקיימות "סיבות מיוחדות להורות אחרת" כדי לסתור את החזקה האמורה, בסעיף 25 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות. מאבקים אלה בין ההורים עלולים לגרום לפגיעה בילד, הואיל ובגינם לעיתים מעמיק הקרע בין ההורים ומתרחשות לא אחת תופעות קשות כגון – חשיפת הילדים לקונפליקט ההורי הגבוה, ניכור הורי או חטיפת ילדים.

הורות משותפת = טובת הילד

ההצעה של הוועדה לאחריות הורית משותפת וביטול הגדרת ההורה "המשמורן" ו"חזקת הגיל הרך" היא שתאפשר את מימוש השוויון באחריות ההורית.

האם משמעות ההמלצה לחלוקת האחריות ההורית היא "לקחת לאמא את הילד" ?

כמובן שלא. להיפך!!

העובדה שלילד יש אב, והכרה במעמדו ככזה, לא מייטרת ואף לא ממזערת את האם, את תפקידה ואת משמעותה בחיי הילד. הוועדה ממליצה שלא יהיה יותר קשר בין ההגדרה ההורית שתמיד תהיה שווה לאופן מימוש האחריות ההורית, שחלק ממנה הוא חלוקת זמני השהות של הילד אצל כל אחד מהוריו, כך שאין כל פגיעה באם.

נהפוך הוא, מאחר ולאב תהיה מעכשיו חובה חקוקה (ולא זכות) למימוש אחריותו ההורית, החברה תראה את שני ההורים בעלי אחריות הורית שווה לילד. האם תפסיק להיות מתויגת כברירת המחדל הבלעדית לטיפול בילדים, שהאחריות להם וכל חובת גידולם נופלים על כתפיה. לאם יתאפשר, מעבר לתפקידה כאם, זמן לעיסוקים אחרים כמו לימודים, קשר אישי וכו'. אמנם הוועדה ראתה את טובת הילד כעיקרון על, אך בטווח הארוך יותר ההמלצות יביאו לשינוי חברתי שיפעל לטובת כל הצדדים בתא המשפחתי, האמא, האבא ובעיקר ילדיהם.

האם יש חשש שבעקבות ההמלצות יגדל מספר הפניות לבתי המשפט ויתעצמו סכסוכי ההורים?

לא. שוב, להיפך!

ברגע שלא תהיה כל הגדרה הורית, "משמורן" ו"לא משמורן", ייתרנו את אחד המאבקים היותר כואבים – מאבק טעון אמוציות שהמערכת כיום אינה יודעת כיצד לפתור, ובעצם מלבה ומעצימה אותו – הנושא הפוך מבעל חשיבות עליונה ללא רלוונטי. הוצאנו אותו מהמשוואה והוא אינו קיים יותר, ולכן גם לא יהיו יותר פניות לבית המשפט בעניין זה.

הורות משותפת = טובת הילד

הניסיון הבינלאומי מלמד כי במדינות אשר בהן בוטלה החזקה ונקבעה בחוק העדפה משמעותית לאחריות הורית משותפת, ההתדיינות בשאלת החזקת הילדים פחתו.

כמובן שדו"ח ועדת שניט לא מונע ואינו מייתר את כל סכסוכי ההורים. הורים מתגרשים מסיבות שונות ומגוונות, לעיתים עם משקעים קשים, ולכן, ככל הנראה, הסכסוכים והמריבות תמיד יתקיימו בחלק מהמקרים, אולם תפקידנו כחברה הוא להוציא את הילדים מלב הסכסוך וכסיבה לליבויו.

3. חובת מילוי הסכם הורות.

הוועדה ממליצה שבעת פרידה תהיה חובת מילוי "הסכם הורות". "יש לעודד את ההורים להגיע להידברות ולכתיבת הסכם הורות באופן עצמאי בין אם בסיוע טפסים מובנים, כפי שהוכנו במסגרת עבודת הוועדה, ובין אם בסיוע של גורמים מקצועיים, כגון מומחים מיחידות הסיוע של בתי המשפט, מגשרים, מטפלים מקצועיים או מתאמי הורות".

המטרה בהכנת תוכנית הורות היא להקיף את מירב הנושאים שניתן לחשוב עליהם במועד הפרידה על מנת להעניק לילדים ולהורים ביטחון וליצור התנהלות צפויה עם היציאה לדרך החדשה. מעבר לפן המעשי, עצם כתיבת תוכנית הורות מביאה למודעות שני ההורים גם יחד את הצורך בשיתוף פעולה בנוגע לילדים, את אופי והיקף שיתוף הפעולה, את המחויבויות של כל הורה כלפי הילד וכלפי רעהו, כמו גם את זכויותיו.

בנוסף, הגשת הסכם שכזה תעזור לבית המשפט לבחון את מסוגלותו ונכונותו של כל הורה לממש את אחריותו ההורית למימוש מכלול זכויות הילד וטובתו. בתהליך האישור יוכל בית המשפט לוודא הן ששני ההורים שיתפו פעולה ויכלו למלא תפקיד משמעותי במימוש האחריות ההורית, והן שהילד נשמע ודבריו קיבלו משקל ראוי. במידה וההורים לא יצליחו לבדם או בעזרת מגשר/מתאם הורי להגיע להסכם מוסכם על שניהם, בית המשפט הוא שיכריע ויקבע עבור ההורים הסכם כפי שיראה לו מתאים.

חשוב להדגיש כי בסמכות בית המשפט לקבוע רק את אופן מימוש האחריות ההורית על ידי שני ההורים ובתוכה זמני השהות של הילד עם כל הורה. הגדרות הורות, כמו "משמורן" ו"משמורת משותפת" אינן קיימות יותר.

4. הסרתם של חסמים להורות

הורים, בעיקר אבות, יוכלו להגדיל את מעורבותם ההורית ולהשקיע יותר מזמנם בגידול הילד. נכון הוא שכאשר ההורים חיים יחדיו מתקיימת ביניהם חלוקת

הורות משותפת = טובת הילד

תפקידים. המטרה שלנו כחברה היא לעודד את שני ההורים, כבר בזמן נישואיהם, לחלוק את גידול הילדים, בדיוק כמו את פרנסת הבית, על אחת כמה וכמה כשהם נפרדים, וסדרי העדיפויות משתנים.

ועדת שניט, בראיה של טובת הילד, ומתוך הכרה בכך שעם הפרידה חלוקת התפקידים בין ההורים משתנה, פותחת פתח להורות של שני ההורים מתוך הבנה והכרה בחשיבותו של כל אחד מהם לילד, ומאפשרת שינוי חברתי המורה ומאפשר לשני ההורים לממש את הורותם.

באותם מקרי קיצון, אשר בית המשפט יצטרך להשתמש בהם בסעיף 9(ג), הרעיון הכה חשוב של הגדלת מעורבותם של שני ההורים בחיי הילד כנראה ולא ימומש.

5. חלוקת זמני שהות

הוועדה ממליצה על חלוקת זמני השהות של הילד כחלק מזכותו לקשר ההורי. הוועדה מדגישה שעל כל הורה להבטיח את מימוש זכות הילד לקשר אישי, ישיר ורציף עם ההורה האחר. לא עוד מצב אבסורדי של "רשאי" ו"זכאי" לאב, ו"חובה" לאמא. הפרת הסדר או הסכם הורות תאפשר להורה או לילד לפנות לבית המשפט בבקשה לחייב את ההורה המפר לממש את אחריותו ההורית ואף בפיצויים בשל אי מימושה.

אין כל סיבה שכחברה לא נפעל ככל יכולתנו למנוע מצב בו הורים לא מאפשרים לאחר, או אינם מממשים בעצמם, את הזכות והחובה ההורית. לפיכך, הוועדה ממליצה על מספר צעדים מתקנים וסנקציות במקרה של הפרת הסכם הורות על ידי אחד ההורים:

הפניה ליחידת הסיוע, מינוי מתאם הורות, חיוב ההורה המפר בהדרכה וטיפול מקצועי בתשלום, תשלום פיצויים של ההורה המפר להורה הנפגע וגם הכנסת שינויים בהסדר/הסכם ההורות.

האם הוועדה ממליצה על חלוקת זמני שהות באופן שווה בין ההורים?

לא. סעיף 9(ד) מסביר נושא זה היטב.

את טובת הילד יש לבחון בכל מקרה ומקרה לגופו. הוועדה מפרידה לחלוטין בין נושא הגדרת ההורים אשר לגביה הוועדה ממליצה שתמיד תהיה שווה בכך שאין יותר כל הגדרות מלבד אמא ואבא לבין חלוקת זמני השהות אצל כל הורה.

הורות משותפת = טובת הילד

נקודת המוצא החדשה היא ששני ההורים, ברוב רובם של המקרים, הם הורים נורמטיביים הראויים לגדל את ילדם. לכן חלוקת הימים ביניהם צריכה להיות שוויונית ככל הניתן, ומבוססת על יסוד כישוריהם, יכולתם ונכונותם לשתף פעולה עם ההורה האחר למימוש זכויות הילד. נקודת מוצא זו הפוכה לנקודת המוצא כיום האומרת שהילד יהיה אצל אמו 100% מהזמן בעוד שלאב מוענקים, לאחר בחינה קפדנית, הסדרי ראייה. לפי המלצת הוועדה, יש לבחון כל תא משפחתי ואת המורכבות שלו, את הצרכים והרצונות של החברים בו, ובהתאם לכך לקבוע את חלוקת זמני השהות של הילד עם כל הורה.

6. האם להמלצות ועדת שניט תהיה השפעה על גובה המזונות?

לא.

לוועדת שניט לא ניתן מנדט לעסוק בנושא המזונות. במקביל לוועדת שניט מונתה בשנת 2006 ועדת שיפמן שתפקידה להמליץ בכל הקשור לנושא המזונות. אמנם דו"ח הוועדה הסופי טרם פורסם, אך יו"ר הוועדה, פרופ' שיפמן, כבר [הצהיר](#) שהוועדה ממליצה על קביעת נוסחה שקופה וברורה לקביעת סכום המזונות אשר תתבסס על שני פרמטרים עיקריים: הכנסות ההורים וחלוקת זמני השהות. לפיכך, לעצם ביטול כל ההגדרות ההוריות המפלות ובתוכן חזקת גיל הרך לא תהיה כל השפעה על נושא המזונות.

7. הגירה

כאשר הורה (אב או אם) מבקש להגר עם ילדיו אל מחוץ למדינה, נטל ההוכחה עובר אל ההורה היוזם את המעבר. עליו להוכיח לבית המשפט שהצעד אכן מוצדק, שקיימת תוכנית לקליטת הילד במקום המגורים החדש, ושהאחריות ההורית תמומש על ידי שני הוריו, גם כאשר הם במדינות שונות. מעבר לכך בית המשפט יבחן אם המעבר אינו פוגע בטובת הילד בהתאם לשבעת הקריטריונים בסעיף 9(ב) לחוק.

8. גופים המסייעים לבית המשפט – יחידת הסיוע, פקידת סעד לסדרי דין, מומחים (בוחני מסוגלות הורית)

בשלב השני של עבודתה, לאחר פרסום דו"ח הביניים, בחנה הוועדה את הכלים העומדים לרשות בתי המשפט ובתי הדין הדתיים לשם קביעת טובת הילד בנוגע להסדרי משמורת וקשר הורי.

הוועדה ממליצה להימנע מהפניה לתהליך מורכב ו"פולשני" (כמו בדיקת מסוגלות הורית), שהינו בדרך כלל גם יקר וממושך, לפני שנבחנה האפשרות להיעזר בגורם פחות "פולשני" ומורכב.

הורות משותפת = טובת הילד

הוועדה מצאה כי במצבים בהם המחלוקת עוסקת אך ורק באופן חלוקת הזמן בו יבלה הילד עם כל אחד מן ההורים, אין בידי המומחה כלים עדיפים על אלו של עובד סוציאלי לפתרון המחלוקת.

המקרים בהם השימוש במומחה הוא אפקטיבי, הינם מקרים בהם מי מההורים או מהילדים סובל מהפרעה נפשית, מנטאלית או התפתחותית הפוגעת, או עלולה לפגוע באפשרות של מימוש האחריות ההורית, או מקרים שבהם עוצמת הסכסוך גבוהה במיוחד ואינה מאפשרת הידברות בין ההורים בעניין מימוש האחריות ההורית שלהם במשותף.

לסיכום: לאחר 6 שנים ארוכות סיימה ועדת שניט את עבודתה ופרסמה דו"ח מקצועי ומפורט בו ממליצה הוועדה על ביטול חוק חזקת הגיל הרך, אי קביעת כל חזקות או הגדרות הוריות מפלות אחרות וממליצה על גישה חדשה של אחריות הורית משותפת המבוססת על עיקרון טובת הילד.

דו"ח הוועדה הוגש לשר המשפטים, אנו מקווים שהוא יבחר לקדמו כהצעת חוק ממשלתית ויחל עידן חדש בכל הקשור להיבטים המשפטיים של האחריות ההורית בגירושין במדינת ישראל.

בברכה,

גיא רוה

[הורות משותפת=טובת הילד](http://www.shared-parenting.co.il)